

12. Hafta: Küreselleşme, İktidar ve Meşruiyet

Siyasal güç anlamında iktidar kavramı, sosyal bilimlerin ana kavramlarından biridir. Küreselleşme dinamiklerinin belirlediği bir dünyada, gerek devletin içinde gerekse küresel düzeyde yapılanan iktidar düzeni nasıl irdelenebilir?

İktidar/ güç kavramının uluslararası ilişkilerde kullanılan en bilinen anlamı, bir aktörün diğerine normal koşullarda yapmayacağı bir şeyi yaptırmasıdır. Güç kullanımı sonucu ortaya çıkan davranış değişikliği, gücün miktarı hakkında fikir verir. Bu tanımda güç, pozitivist ve davranışsal bir perspektiften ele alınmaktadır. Ancak gücün kullanımının sonuçları her durumda açıkça gözlemlenemeyebilir. Gerek bir devletin uluslararası karar ve eylemlerinde, gerekse devletin içinde gerçekleştirilen karar alma eylemlerinde meydana gelen değişikliklerin neden meydana geldiği her zaman net bir şekilde anlaşılmayabilir. Dolayısıyla güç ve iktidar olgusunu anlamak için daha derin bir kavrayışa ihtiyacımız vardır.

Devletin içinde iktidarın oluşumunu ele almak için farklı düşünsel çerçeveler ortaya çıkmıştır. Sınıf temelli analizlerin yanı sıra, devletin merkezinde yoğunlaşan gücün, toplumu oluşturan sınıflardan özerk bir biçimde kullanıldığı anlayışına dayalı analizler vardır. Weberyan gelenekte devlet, kurumsal olarak iktidarın yoğunlaştığı kurumsal yapıdır; bu iktidar devlet seçkinleri ve bürokratik seçkinler tarafından kullanılır. Michael Mann, devlet iktidarının toplum içindeki örgütlü çıkarları yansıttığını vurgular. Bu çerçevede devlet iktidarı sadece ekonomik değil, ideolojik, askeri ve siyasal kaynaklara da dayanır. Devletin merkezinde yoğunlaşan iktidar, ekonomik anlamda maddi kaynakların kontrolünü, ideolojik olarak değerler sistemi üzerindeki hakimiyeti, askeri olarak şiddet tekeli, siyasal olarak da merkezileşmiş bir otoriteyi hedefler. Bu özetlenen modern devletin iktidar yapısını ortaya koyan bir analiz çerçevesidir. Modern iktidar analizleri, iktidarın devlet aygıtı ve çevresinde yoğunlaştığı varsayımına dayanırlar ve analizlerini de bu çerçevede kurarlar.

Halbuki, bu ders kapsamında yapılan tartışmanın genel olarak vurguladığı üzere, devletin iç ve dış siyaseti bir bütündür; dolayısıyla iktidar ilişkileri de, özellikle küreselleşme dinamikleriyle biçimlenen günümüz siyasetinde, sadece devletin merkezinde yoğunlaşmaz; küresel ölçekte devlet altı, devlet ve devlet üstü aktörler arasında dağılmıştır. İktidarı bu şekilde tek bir otoritenin kullanabildiği bir güç yoğunlaşması değil, bir bütün olarak mevcut siyasal düzeni devletin içinde ve dışında yeniden üreten bir ilişkiler bütünü olarak ele almak, post-

modern bir iktidar ve egemenlik anlayışı geliştirmeyi gerektirir. Siyaset Bilimi ve UI’de yapısalcılık sonrası yaklaşımlar, Foucault, Deleuze, Laclau&Mouffe ve geçen hafta tartışılan Hardt ve Negri, bu çerçevede iktidar analizleri yapan yazarlardır.

Post-yapısalcı iktidar kavramı, bugünün dünya siyasetini anlamak için bize hangi kavramsal anahtarları sunar? Bir kere, modern iktidar anlayışından çok farklı bir iktidar anlayışı ortaya koyarlar. Buna göre öncelikle iktidar/ siyasal güç, ele geçirilebilen ve biriktirilebilen bir kaynak ya da kapasite değildir. Diğer yandan modernist iktidar yaklaşımları, iktidarı bir siyasal aktörün diğer üzerindeki açık tahakkümü olarak tanımlarlar. Yani siyasal gücün baskısına maruz kalan, güç karşısında davranışlarını değiştiren aktörlerin bu süreçte, iktidarın güçlenmesinde hiçbir rolü yoktur. Son olarak da modernist yaklaşımlar, siyasal gücü maddi bir olgu olarak ele alırlar. Bu son iki açıdan, post-yapısalcı analizler, özellikle iktidarı maddi bir üstünlük durumu değil, ortaya çıkışına ya da üretimine düzen içindeki tüm aktörlerin katıldığı bir ilişkiler sistemi olarak bakarlar. Dolayısıyla iktidardan değil, iktidar ilişkilerinden bahsederler. Bu ilişkilerin üretiminde iktidara maruz kalan nesnelere önemli rol oynayabilir; dahası iktidar her zaman maddi unsurlara değil, belirli bir siyasal toplulukta paylaşılan anlamlar dünyasına da dayanabilir. Diğer bir deyişle, kabul edilen, içselleştirilen iktidar, tam iktidar olabilir. Diğer bir deyişle, devletin içinde ve küresel düzeyde her türlü siyasal güç olgusu ve kullanımı, ancak meşru ise, ona rıza gösteriliyorsa etkili olabilir.

Tüm bu boyutlarıyla, post-yapısalcı yazarlara göre, egemen iktidar, modern iktidar kavramsallaştırmalarının varsaydığı gibi, iktidarın kaynağı değil, iktidar ilişkilerinin ürettiği bir konumdur. Merkezi değildir; toplumsal alanın farklı unsur ve süreçlerine nüfuz etmiştir. İktidar her yerdedir, biriktirilebilen bir kapasiteden çok süreklilik içeren bir performans ve stratejidir. Devletin içinde bireyler, uluslararası alanda da devletler, mevcut iktidar ilişkilerinin taşıyıcısıdır. İktidarın toplumsal ilişkilerin tüm biçimlerine nüfuz ettiği ve her düzeydeki aktörler tarafından içselleştirildiği fikri, Foucault’un yönetimsellik (governmentality) kavramında ifadesini bulur. Bu kavramda iktidar ilişkilerinin bir noktaya kadar devlette yoğunlaştığı kabul edilmekle birlikte, yönetim sadece devletlerin bir işigali değildir. Aile, yerel topluluklar, devlet dışı örgüt ve yapılar, sivil toplum bu iktidar ağlarına dahildir. Burada devlet, tek iktidar kaynağı ya da öznesi olmadığı gibi tamamen bütüncül bir yapı olarak da görülmez. Dolayısıyla, post-yapısalcı yaklaşımlar devlete atfedilen bütünlüğü de sorgularlar. Devlet çoğu zaman birbirleri ile çelişen iktidar ilişkileri bütünüdür. Bu ilişkilerin hepsi, disipline edici işlevleri ile sistemin taşıyıcısı öznelere bedensel ve zihinsel olarak üretir. Dolayısıyla yönetim,

sadece devletin yukardan aşağı ya da merkezden çevreye doğru yönlendirdiği bir nüfus kontrolü süreci değildir; bu nüfusun devleti de kapsayan genel ve çoklu bir iktidar ilişkileri düzeneğinde bizzat şekillendirilmesidir. Bu şekilde yönetimsellik kavramı, iktidarı devlette yoğunlaşan bir yetenek/kapasite olmaktan çıkarıp, toplumsal yaşamın içine, bedenleri ve zihinleri üreten mekanizmalara yerleştirir. İktidar, iktidar sahibi olduğu düşünülen kesimleri bile üreten bir düzenektir aslında. Hatta her türlü öznenin de ötesinde, hakim toplumsal anlamları da üretir. Bu noktada iktidar ilişkilerinin en önemli boyutlarından biri de kurucu bir unsur olarak ‘söylem’dir. İktidar ilişkilerinden bağımsız bir öznenin mümkün olmaması gibi, söylemden bağımsız bir iktidar ilişkisinden de bahsedilemez. Söylem, gerçekliği dile getiren bir ifade aracı değil, gerçekliği bizzat şekillendiren bir sistemdir.

Post-yapısalcı yazarların bu katkılarını, küresel düzen analizlerinde en etkili bir şekilde kullanan yazarların başında Hardt ve Negri gelir. Geçen haftalarda tartışılan İmparatorluk kavramı, bu ders çerçevesinde Uİ analizlerine getirmeye çalışılan alternatif iktidar anlayışlarından biridir.